

Jarosław Mikołajczyk

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

DZIAŁALNOŚĆ INWESTYCYJNA W TOWAROWYCH GOSPODARSTWACH ROLNICZYCH PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2007-2012

*INVESTMENT ACTIVITIES OF COMMODITY FARMS OF THE EUROPEAN
UNION MEMBER STATES IN THE YEARS 2007-2012*

Słowa kluczowe: inwestycje, rolnictwo Unia Europejska, ranking

Key words: investments, agriculture, European Union, ranking

Abstrakt. Przedstawiono podstawowe wskaźniki charakteryzujące działalność inwestycyjną towarowych gospodarstw rolniczych państw Unii Europejskiej uczestniczących w systemie rachunkowości rolnej FADN w latach 2007-2012. Oceny poziomu inwestycji dokonano na podstawie wysokości nakładów inwestycyjnych brutto i netto, ich przeliczenia na 1 ha użytków rolnych oraz 1 pełnozatrudnionego (AWU) oraz wartości stopy inwestycji. Na podstawie powyższych wskaźników ustalono także ranking państw pod względem prowadzonej w gospodarstwach działalności inwestycyjnej. Z analiz wynika, że w Danii, Holandii i Luksemburgu działalność ta przybiera największe rozmiary. Najniższe wartości wskaźników charakteryzujących inwestycje odnotowano w Hiszpanii, Rumunii, Włoszech i Grecji.

Wstęp

Polityka Unii Europejskiej (UE) zmierza do ogólnego rozwoju gospodarczego. Specyficzna polityka, w tym inwestycyjna, prowadzona jest także w odniesieniu do rolnictwa i w ciągu dziesięcioleci doprowadziła do wykreowania europejskiego modelu rolnictwa [Poczta 2010]. Także obecnie, wciąż ewoluująca wspólna polityka rolna (WPR) ma prowadzić m.in. do rozwoju sektora rolnego. Podstawowym czynnikiem wzrostu i rozwoju każdej gospodarki, a w jej ramach także rolnictwa, są inwestycje. W zamyśle prowadzą one do wzrostu potencjału produkcyjnego oraz unowocześniania samych procesów produkcyjnych (także ekologizacji produkcji, poprawy dobrostanu zwierząt, poprawy bezpieczeństwa pracy) [Tomczak 2009]. Jedną z definicji inwestycji głosi, iż są to bieżące wyrzeczenia pewnych korzyści na rzecz niepewnych korzyści w przyszłości [Flak 2000]. Istotą tej definicji jest dostrzeżenie faktu istnienia bieżących korzyści. Dla gospodarstw rolniczych tymi bieżącymi korzyściami są głównie dochody z działalności. Przy ich niskim poziomie (lub wręcz braku) można się spodziewać zahamowania działalności inwestycyjnej. Znaczne zróżnicowanie dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa w UE oraz różne systemy i poziomy wsparcia działalności rolniczej skutkują zróżnicowaniem wyników produkcyjno-ekonomicznych gospodarstw, a co za tym idzie i zróżnicowaniem działaniami inwestycyjnymi w poszczególnych państwach UE.

Celem głównym opracowania jest ustalenie rankingu państw UE pod względem wysokości wskaźników charakteryzujących wysokość wydatków inwestycyjnych realizowanych w latach 2007-2012 w towarowych gospodarstwach rolniczych uczestniczących w systemie FADN.

Material i metodyka badań

Zrealizowanie celu głównego wymagało pozyskania informacji o wysokości nakładów inwestycyjnych w ujęciu brutto (rzeczywiste wydatkowane kwoty), netto (inwestycje brutto pomniejszone o amortyzację) oraz stopy inwestycji. Dla potrzeb budowy rankingu wartości inwestycji brutto i netto odniesiono także do powierzchni użytków rolnych (UR) gospodarstw (obliczając wartości inwestycji brutto i netto na 1 ha UR) i zatrudnienia (obliczając wartości inwestycji brutto i netto na 1 AWU).

Stopę inwestycji obliczono jako stosunek wartości inwestycji brutto do sumy dochodu z gospodarstwa rolniczego i amortyzacji, wyrażoną ją w wartościach procentowych.

Wszelkie dane liczbowe pozyskano dla gospodarstw rolniczych w krajach UE pozyskano ze strony internetowej Komisji Europejskiej, a pochodzą one z europejskiego systemu zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych FADN. Dane dotyczą lat 2007-2012 i są wartościami uśrednionymi przypadającymi rocznie na pojedyncze gospodarstwo rolne. Wartości pieniężne podano w euro, co czyni analizę spójną i czytelną.

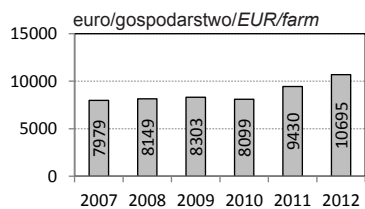
Ranking państw UE zbudowano z wykorzystaniem metody unitaryzacji zerowanej [Kukuła 2000]. Państwa przyporządkowano następnie według wartości współczynnika Q_i do jednej z czterech zróżnicowanych pod względem prowadzonej działalności inwestycyjnej grup: I (bardzo wysokie wskaźniki charakteryzujące inwestycje) – wartość Q_i od 0,627 do 0,826, II (wysokie wskaźniki) – od 0,428 do 0,627, III (średnie wskaźniki) – od 0,229 do 0,428, IV (słabe wskaźniki) – od 0,030 do 0,229. Grupy wyodrębniono z uwzględnieniem stałego rozstępu przedziałów wynoszącego 0,199.

Wyniki badań

Państwa UE charakteryzują się zróżnicowanym rolnictwem, zarówno pod względem zasobów czynników produkcji, jak i produkcją. Zróżnicowane są także działania inwestycyjne podejmowane w gospodarstwach. Średnia roczna wartość inwestycji brutto realizowanych w gospodarstwach państw UE przez pojedyncze gospodarstwo rolne wyniosła w badanym okresie 8776 euro. Spośród wszystkich analizowanych lat najwyższe nakłady na inwestycje poniesiono w 2012 roku i wyniosły one 10 695 euro na gospodarstwo. Najniższe natomiast wydatki zrealizowano w 2007 roku – 7979 euro na gospodarstwo. Przeciętną wartość nakładów inwestycyjnych brutto w gospodarstwach rolniczych państw UE przedstawiono na rysunku 1.

Spośród wszystkich państw UE zdecydowanie największe wydatki inwestycyjne realizowały gospodarstwa rolne w Słowacji. Średnio rocznie gospodarstwa słowackie realizowały wydatki przekraczające 90 tys. euro. Wysokość wydatków w Słowacji wynika przede wszystkim z wielkości gospodarstw rolnych w tym kraju. Są one zdecydowanie największe obszarowo (średnia powierzchnia UR w słowackich gospodarstwach uczestniczących w FADN w 2012 roku wynosiła 521,5 ha przy średniej w UE 32,7 ha), a pod względem wielkości ekonomicznej ustępowały jedynie gospodarstwom holenderskim. Wysokie wydatki realizowały także gospodarstwa w Luksemburgu, Danii i Holandii (rys. 2). Najniższymi natomiast wydatkami charakteryzowały się gospodarstwa rumuńskie i greckie (dysponujące najmniejszą powierzchnią UR i cechujące się najmniejszą wielkością ekonomiczną w porównaniu do gospodarstw rolniczych z pozostałych państw UE).

Pomiędzy wielkością obszarową mierzoną powierzchnią UR i ekonomiczną (w euro) a nakładami inwestycyjnymi występuje silna zależność. Współczynnik korelacji między powierzchnią gospodarstw a inwestycjami brutto wynosił w badanym okresie 0,63, natomiast pomiędzy wielkością ekonomiczną a inwestycjami brutto 0,87. Pod względem wysokości inwestycji brutto w przeliczeniu na powierzchnię w rankingu zdecydowanie przodują holenderskie gospodarstwa (przeciętnie rocznie 2083 euro/ha UR). Kolejne w zestawieniu były gospodarstwa w Luksemburgu, realizując już jednak zdecydowanie niższe wartości inwestycji brutto w przeliczeniu na 1 ha (973 euro). Średnia roczna wartość inwestycji brutto w przeliczeniu na 1 ha UR wyniosła w UE 278 euro, a aż 15 analizowanych państw (w tym Polska) wykazywało wartości inwestycji brutto w przeliczeniu na 1 ha niższe od średniej unijnej.

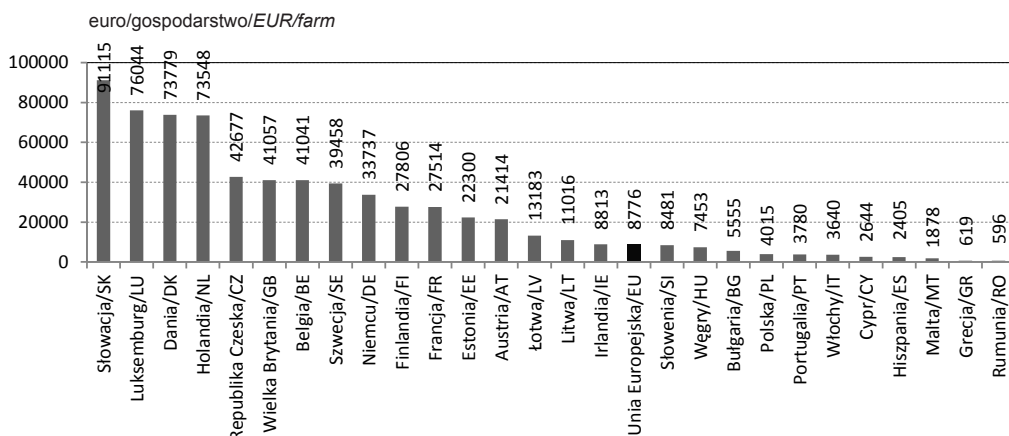


Rysunek 1. Inwestycje brutto w gospodarstwach rolniczych państw UE w latach 2007-2012

Figure 1. Gross investments on agricultural farms of the EU member states in 2007-2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie FADN [<http://ec.europa.eu/agriculture/ricaprod>]

Source: own study based on the FADN [<http://ec.europa.eu/agriculture/ricaprod>]



Rysunek 2. Inwestycje brutto w gospodarstwach państw UE uczestniczących w FADN w latach 2007-2012
 Figure 2. Gross investments on farms of the EU member states participating in FADN in 2007-2012

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig 1

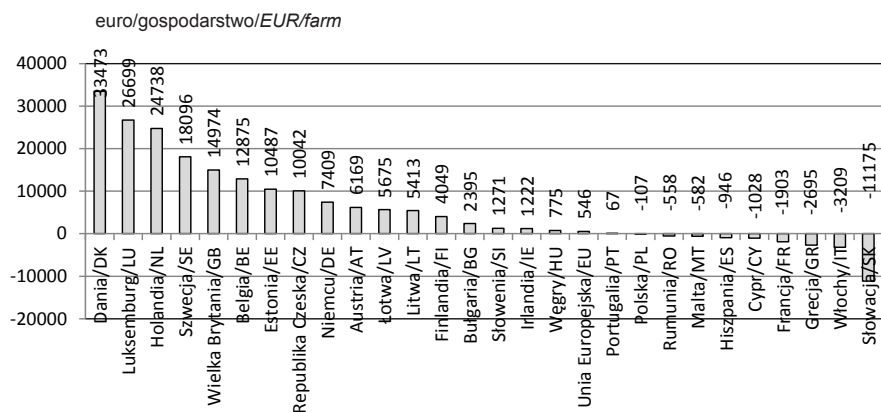
Rozwój rolnictwa wymaga, aby nakłady ponoszone na inwestycje przewyższały zużycie majątku produkcyjnego. Kategorią ekonomiczną pozwalającą mierzyć skalę rozwoju są inwestycje netto. Średnia roczna wartość inwestycji netto w państwach UE wyniosła w badanym okresie 546 euro na gospodarstwo. Wartość inwestycji netto ulegała jednak znacznym wahaniom, uzyskując nawet w 2010 roku wartość ujemną. W badanym okresie aż w 9 krajach członkowskich UE przeciętne roczne wartości inwestycji netto były ujemne. Przewodzące pod względem ogólnych nakładów inwestycyjnych gospodarstwa słowackie wykazywały najniższe (ujemne) wartości inwestycji netto. Najwyższe wartości inwestycji netto wykazywały gospodarstwa duńskie (ponad 33 tys. euro rocznie na gospodarstwo), a następnie gospodarstwa w Luksemburgu (ponad 26 tys. euro) i Holandii (ponad 24 tys. euro).

W wartościach inwestycji netto na 1 ha UR przodowały ponownie gospodarstwa Holandii (701 euro/ha), a następnie gospodarstwa duńskie (357 euro/ha). Najniższe zaś wartości wykazywały gospodarstwa greckie (-323 euro/ha). Przeciętna wartość inwestycji netto na 1 ha w całej UE wyniosła rocznie jedynie 17 euro.

Na zakres prowadzonej działalności inwestycyjnej wpływają różne czynniki. Wśród najistotniejszych wymieniane są kwestie związane z koniunkturą gospodarczą, przewidywaniami na przyszłość i strategiami inwestycyjnymi przedsiębiorstw, ale także związane z zasobami inwestora, wysokością uzyskiwanych dochodów i dostępnością źródeł finansowania. Spośród wymienionych czynników najistotniejszym dla kształtowania skłonności do inwestowania wydaje się być czynnik dochodowy. Dla rozwoju gospodarstwa, ważne jest, aby inwestujący rolnik uzyskiwał odpowiednio wysokie dochody pozwalające upatrywać w gospodarstwie źródła utrzymania. Badania wskazują na dodatnią zależność pomiędzy potencjałem gospodarstwa rolniczego (mierzonym wielkością ekonomiczną) a prowadzoną działalnością inwestycyjną [Sobczyński 2009].

Istotnym elementem definicji inwestycji jest także element istnienia korzyści bieżących, a więc w gospodarstwie rolniczym właśnie dochodów. Stosunek zaś podejmowanych działań inwestycyjnych do uzyskiwanych z działalności rolniczej środków (głównie dochodów) jest miarą skłonności do inwestowania i nosi nazwę stopy inwestycji [Woś 2004].

Wartości obliczonych stóp inwestycji w poszczególnych państwach UE przedstawiono na rysunku 4. Przeciętna wartość stopy inwestycji w UE wyniosła średnio 34,4%. Oznacza to, że przeciętne gospodarstwo rolnicze w UE uczestniczące w FADN wydało w badanym okresie ponad 1/3 dochodu rolniczego brutto. Łatwo zauważyć, że stopa inwestycji nie zależy wyłącznie od

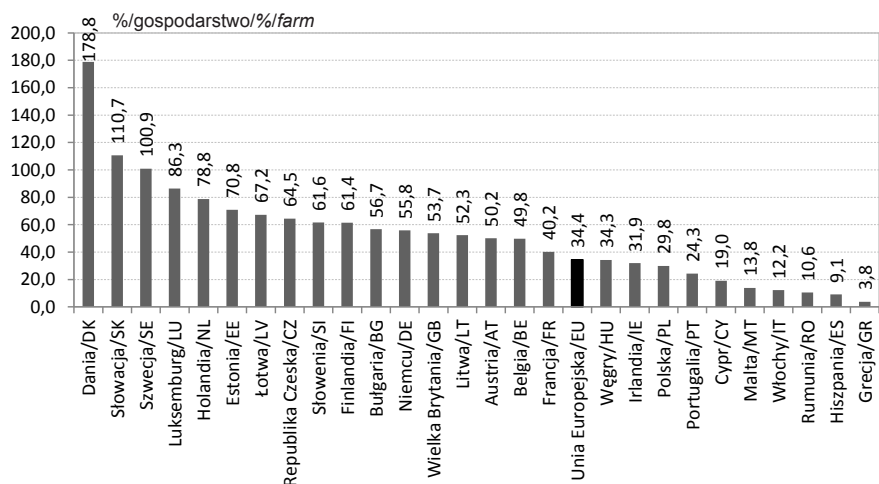


Rysunek 3. Inwestycje netto w gospodarstwach państw UE uczestniczących w FADN w latach 2007-2012
 Rysunek 3. Net investments on farms of the EU member states participating in FADN in 2007-2012

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig 1

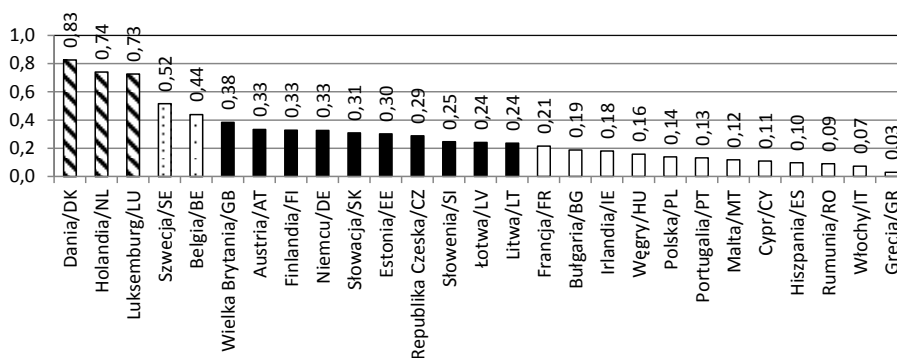
kształtowania się wydatków inwestycyjnych, ale także od wysokości dochodów gospodarstw, a te wykazują w krajach UE duże zróżnicowanie i jak stwierdził Bryła [2010] nie jest możliwe ich wyrównanie. W trzech państwach członkowskich odnotowano stopę inwestycji przekraczającą 100%. Warto zaznaczyć, że prezentowane dane obejmują sześciolletni okres i uzyskiwana w Danii średnioroczna stopa inwestycji wskazuje na wysoki stopień transformowania uzyskiwanych dochodów w inwestycje. Jednocześnie w Danii występuje bardzo duża zmienność w zakresie uzyskiwanych przez gospodarstwa dochodów i w związku z tym również stopy inwestycji. W poszczególnych latach stopa inwestycji w Danii wynosiła od -938% (w związku z ujemną wartością dochodu z gospodarstwa rolnego) do 262%. Wysoką zmienność w poszczególnych latach wykazywała stopa inwestycji także w gospodarstwach słowackich (od 46% do 1431%), w których jednak w żadnym z badanych lat nie wystąpiła ujemna jej wartość. Natomiast w



Rysunek 4. Stopa inwestycji w gospodarstwach państw UE uczestniczących w FADN w latach 2007-2012
 Figure 4. ROI on farms of the EU member states participating in FADN in 2007-2012

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig 1



Rysunek 5. Ranking państw UE pod względem działalności inwestycyjnej

Figure 5. The EU member states' ranking of investment activities

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig 1

szwedzkich gospodarstwach zmienność w wartości stopy inwestycji w poszczególnych latach była zdecydowanie niższa niż w Danii i Słowacji (od 80% do 129%). Wysokie wyniki stopy inwestycji uzyskiwane przez gospodarstwa Danii, Słowacji i Szwecji są wynikiem wysokich nakładów inwestycyjnych i stosunkowo niskich i zmiennych dochodów. Spośród tych państw jedynie w Słowacji odnotowano znaczący udział dopłat do inwestycji w finansach gospodarstw, wynoszący w badanym okresie 15,2% wartości nakładów inwestycyjnych. W Danii i Szwecji udział dopłat był znikomy, co oznacza, że inwestycje realizowano z udziałem innych źródeł finansowania. W Danii źródłami tymi były głównie środki z kredytów, o czym świadczy wysoki (bo w większości lat ponad 50-procentowy) udział zobowiązań długoterminowych w pasywach. Podobnie finansowane są inwestycje w szwedzkich gospodarstwach (ogólny poziom zadłużenia przekracza 30% przy średniej UE nieprzekraczającej w żadnym badanych lat 12%).

Wysoki (ponad 50-procentowy) poziom stopy inwestycji występował także w gospodarstwach 12 państw członkowskich UE. W Belgii i Francji wysokość stopy inwestycji przekraczała poziom średniej UE. W 10 z analizowanych krajów (w tym w Polsce) poziom stopy inwestycji utrzymywał się na niższym poziomie od średniej unijnej. Zdecydowanie najmniejszą część dochodów przeznaczają na rozwój greckie gospodarstwa. Poza Grecją na stosunkowo niskim poziomie (poniżej 20%) stopa inwestycji występowała jeszcze w pięciu państwach UE, tj. w Hiszpanii, Rumunii, Włoszech, na Malcie i Cyprze.

Biorąc pod uwagę wysokość wydatków inwestycyjnych w ujęciu brutto i netto oraz ich wartość przypadającą na 1 ha użytkowanej rolniczo ziemi i 1 pełnozatrudnionego, a także wysokość stopy inwestycji, zbudowano ranking państw UE pod względem działalności inwestycyjnej (rys. 5).

Zdecydowanie w największym zakresie inwestycje realizowane były w Danii, która pojawiała się w czołówce pod względem każdej z cech. Trochę niższe wartości miary uzyskały gospodarstwa Holandii i Luksemburga. Łącznie z Danią państwa te tworzyły I grupę, w której działalność inwestycyjna przybiera zdecydowanie największe rozmiary. Kolejną grupę (II) tworzyły dwa państwa – Szwecja i Belgia, wykazując także wysokie wskaźniki charakteryzujące inwestycje. Grupę III stanowiło 10 państw (Wlk. Brytania, Austria, Finlandia, Niemcy, Słowacja, Estonia, Czechy Słowenia, Łotwa i Litwa). W krajach tych działalność inwestycyjna gospodarstw rolniczych była na zadowalającym poziomie. Najliczniejszą grupę (IV) stanowiły kraje, w których działalność inwestycyjną prowadzoną przez towarowe gospodarstwa rolnicze należy uznać za niezadowalającą, co może w przyszłości skutkować dekapitalizacją majątku (większość państw należących do tej grupy wykazuje ujemne wartości inwestycji netto).

Podsumowanie

Inwestycje są kluczowe w rozwoju podmiotów gospodarczych, w tym również gospodarstw rolniczych. UE jest związkiem bardzo zróżnicowanych państw. Zróżnicowanie to obejmuje również rolnictwo i prowadzoną przez gospodarstwa rolnicze działalność inwestycyjną. Wśród państw UE można wskazać zdecydowanych liderów w tym zakresie. Są to trzy państwa tzw. starej UE – Dania, Holandia, Luksemburg, oraz wykazujące niższe wartości analizowanych wskaźników Szwecja i Belgia. W państwach tych realizowane są wysokie wydatki inwestycyjne brutto przekraczające nawet wartości uzyskiwanych dochodów, poziom inwestycji przewyższa wykazywane wartości zużycia majątku, co jednoznacznie wskazuje na rozwój już obecnie dobrze rozwiniętych gospodarstw. W grupie państw realizujących działalność inwestycyjną w rolnictwie na średnim poziomie, obok państw starej UE (Wielka Brytania, Austria, Finlandia, Niemcy) znajdują się już także państwa, które przystąpiły do UE w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku (Słowacja, Estonia, Czechy Słowenia, Łotwa i Litwa). W dużej liczbie krajów działalność inwestycyjna gospodarstw jest słabą stroną rolnictwa. Wśród dwunastu analizowanych państw wykazujących niezadowalające wartości wskaźników znalazła się także Polska, co stawia nasze rolnictwo w coraz gorszej pozycji konkurencyjnej względem państw z lepiej rozwiniętym rolnictwem. Poza Polską do grupy państw, w których rolnictwo wykazuje niezadowalającą aktywność inwestycyjną należą Francja, Bułgaria, Irlandia, Węgry, Portugalia, Malta, Cypr, Hiszpania, Rumunia, Włochy i Grecja.

Literatura

- Bryła P. 2010: *Uwarunkowania zróżnicowania dochodów rolniczych w Unii Europejskiej*, Zesz. Nauk. SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 80(2010), Warszawa, 5-17.
- Flak W. 2000: *Inwestor. Inwestycje rzeczowe: przygotowanie, realizacja, ewidencja inwestycji*, seria Drogi do Biznesu. C.H. Beck. Warszawa.
- Kukuła K. 2000: *Metoda unitaryzacji zerowanej*, PWN, Warszawa.
- Poczta W. 2010: *Wspólna polityka rolna UE po 2013 roku – uzasadnienie, funkcje, kierunki rozwoju w kontekście interesu polskiego rolnictwa*, Wieś i Rolnictwo, nr 3(148), 38-55.
- Sobczyński T. 2009, *Wpływ wielkości ekonomicznej gospodarstw rolniczych UE na ich możliwości rozwojowe*, Zesz. Nauk. SSGGW, Problemy Rolnictwa Światowego, t. 9(24), 159-168.
- Tomczak F. 2009: *Ewolucja wspólnej polityki rolnej UE i strategia rozwoju polskiego rolnictwa*, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Woś A. 2004: *W poszukiwaniu modelu rozwoju polskiego rolnictwa*, IERiGŻ, Warszawa.

Summary

The paper presents basic rates characterizing investment activities of commodity farms in the European Union's Member States that were FADN participants in 2007-2012. The investment level was assessed based on net and gross investment outlays, per hectare of utilized agricultural area (UAA) and per AWU and value of investment rate. Based on those rates also the EU member states were ranked in terms of the investment activities on farms. The analyses show that in Denmark, the Netherlands and Luxembourg the highest level of those activities was recorded. The lowest rates characterizing investments were recorded in Spain, Romania, Italy and Greece.

Adres do korespondencji
dr inż. Jarosław Mikołajczyk
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
Instytut Ekonomiczno-Społeczny, Zakład Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa
Al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków
tel. (12) 662 44 46
e-mail: rrjmikol@cyf-kr.edu.pl